

کتاب خدا / ۴

مهمانی خانه باغ

نگاهی از سر شوق به کتاب خدا
آیه‌هایی از سوره بقره

نوشته
زهرا ترکسی

شرکت سهامی کتابهای جیبی
وابسته به مؤسسه انتشارات امیرکبیر
تهران، ۱۳۹۰

تهران، خیابان جمهوری اسلامی، میدان استقلال،

صندوق پستی ۴۱۹۱-۱۱۳۶۵

شرکت سهامی کتابهای جیبی

وابسته به مؤسسه انتشارات امیرکبیر

www.amirkabir.net

عنوان کتاب: مهمانی خانه‌باغ

نویسنده: زهرا نرگسی

ناظر: سیدمحمد سادات اخوی

طراح جلد: محمدرضا نبوی

نوبت چاپ: اول (۱۳۹۰)

حروف متن: کریم ۱۴

چاپ: صحافی و لیتوگرافی: چاپخانه سپهر، تهران:

خیابان ابن سینا (بهارستان)، شماره ۱۰۰

شمارگان: ۳۰۰۰

کاغذ: تحریر سفید ۷۰ گرمی

بها: ۲۰۰۰۰ ریال

سرشناسه: نرگسی، زهرا، ۱۳۶۷
عنوان و نام پدیدآور: مهمانی خانه‌باغ: نگاهی از سر شیوق به کتاب خند
آیه‌های از سوره بقره، نوشته زهرا نرگسی.
مشخصات نشر: تهران: امیرکبیر، کتابهای جیبی، ۱۳۸۹.
مشخصات ظاهری: ۱۵۸ ص.
فرومشت: کتاب خند: ۴.
شابک: 978-964-303-274-6
وضعیت فهرست‌نویسی: فیلد.
موضوع: تفاسیر شیعه - قرن ۱۴.
موضوع: تفاسیر عرفانی.
ردیفی کنگره: ۱۳۸۹ م ۹ ۲۳ BP ۹۷
رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۱۷۹
شماره کتابشناسی ملی: ۲۱۳۹-۶۵

همه حقوق محفوظ. هر گونه نقض غیر از زیراکس و بازنویس، ذخیره کامپیوتری، انتشار کار با

جزئی این‌جز اقتباس جزئی در تله و تیروس، و تغییر در گیمه در مستند نویسی و مقصد آن‌ها بدون

مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

پیشگفتار

قدم گذاشتن در راهی که بزرگانی به معنای دقیق کلمه بزرگ، آن مسیر را رفته و آثاری نیز پدید آورده‌اند، کار دشواری است و از این نظر شاید بشود نوشته شدن این مجموعه را خطری برای پژوهشگران و نویسندگان دانست.

عنوان کتاب خدا، نشان می‌دهد که بیش از همه چیز، قرار پدیدآوردن مجموعه بر وفاداری به متن قرآن کریم است و در این راه، تجربه گران‌بهایی نیز دارند. گروه پژوهشگران و نویسندگان این مجموعه و مجموعه دیگر انتشارات معظم امیرکبیر (مجموعه جای پای رود) که اختصاص به کلیدهای اخلاقی از زندگی معصومان دارد، نزدیک به دو دهه فعالیت در مجمع فرهنگی - مذهبی منتظران را پشت سر گذاشته‌اند و سه سال پیگیر و دقیق، در قالب دو گروه «تفسیر قرآن» و «سیره

اهلیت»، پژوهش‌های گسترده‌ای را تجربه کرده‌اند.

در این دو مجموعه، تجربه پژوهش و جلسه‌های پیگیر «مقابله متون» با تجربه «نویسندگی و آموزش‌های ادبی» به هم آمیخته و رنگ و بوی مجموعه حاضر و دوره کتاب جای پای رود را گرفته است.

مهم‌ترین هدف پژوهشگران و نویسندگان دو مجموعه، آشنایی بیشتر و بهتر نسل امروز با کتاب خدا و سرگذشت اهلیت است و برای رسیدن به این هدف، تصمیم گرفته‌اند با نگاهی امروزی و اخلاقی به سوی متون تدوین‌شده در دوره‌های گذشته تاریخی بروند. طبیعی است که در این مسیر، سراغ متونی رفته‌اند که نکته‌هایی شاخص‌تر برای انتقال به مخاطبان فرهیخته مجموعه‌ها داشته‌اند و به همین دلیل، تلاش کرده‌اند به جای بازآفرینی متون، ضمن احترام به قلم و نگاه نویسندگان محترم، تا جایی که ممکن بود، از دخل و تصرف بی‌رویه در متون پرهیز کنند.

در هر دو مجموعه، نویسندگان با نگاه «روایی» به سوی متون رفته‌اند و معلوم است که در بخش سیره (جای پای رود) دست نویسندگان برای چنین رویکردی بازتر بوده است، اما باز هم تلاش شده که نوشته‌ها، مخاطبان را مشغول خود نکند و از هدف اصلی مجموعه‌ها باز نماند.

در مجموعه کتاب خدا و جای پای رود، پژوهشگران و نویسندگان به منابع گوناگونی مراجعه

کرده‌اند، اما به دلیل شباهت بسیاری از نوشته‌ها در اصل و نگارش به هم، آنچه پیش روی مبارک شما مخاطبان ارجمند است، تلاش می‌کند ادعای فضل نکند و بیش از همه چیز خود را در آستان قرآن و اهل بیت، به عنوان خادمی کوچک فرض کند. به همین دلیل، متن اصلی در هر دو مجموعه، بر داستان گویی غالب خواهد بود و تلاش شده که روایت، «فقط» پیونددهنده ذهن مخاطبان باشد به متون اصلی و بیش از این، هویت مستقل نداشته باشد.

روشن است که اگر از نویسندگان خواسته می‌شد داستان یا رمانی مبتنی بر متون کتب بنویسند، نتیجه‌ای جز آنچه خواهید خواند پدید می‌آمد. بنابراین، منابعی که در دو مجموعه معرفی خواهند شد، فقط منابع «اصلی» بوده‌اند و از یاد کردن کتاب‌های مرجع فرعی پرهیز خواهد شد... که اگر اثری در مجموعه باشد، بیش از منابع و تأثیر خلوص نویسندگان آن‌ها، مبتنی بر عنایت خدای قرآن و اهل بیت ارجمند رسول اکرم (صلوات خدا بر او و خاندانش) خواهد بود.

✽

قدم گذاشتن در مسیر پژوهش و نوشتن مجموعه کتاب خدا برای پژوهشگران و نویسندگان جوان و خوش‌قلم آن، رفتن به راه شهر سنگستان است!... از این منظر که پیش از آن، بزرگانی مانند بانوی

مجتهد اصفهانی نصرت خانم امین (با تفسیر مخزن العرفان)، عارف بزرگوار و مفسر نامی آیت الله عبدالله جوادی آملی (با تفسیر تسنیم - ناتمام)، پژوهشگر نامی سید محمد باقر حجتی (با تفسیر کاشف)، مرجع بزرگوار آیت الله سید ابوالقاسم خویی (با تفسیر البیان فی تفسیر القرآن)، مفسر شایسته سید عبدالله شبر (با تفسیر کبیر)، استاد بزرگوار آیت الله سید محمد ضیا آبادی (تفسیر کلام النور و نور الکلام - ناتمام)، شیخ بزرگوار و فقیه عالی قدر طبرسی (با تفسیر مجمع البیان)، اندیشمند بزرگ سید محمود طالقانی (با تفسیر پرتوی از قرآن)، فقیه عالی قدر و مؤسس حوزه علمیه نجف شیخ طوسی (با تفسیر تبیان)، مفسر دقیق شیخ علی العروسی الحویزی (با تفسیر نور الثقلین)، عارف آگاه ملامحسن فیض کاشانی (با تفسیر صافی)، فقیه نامی ملافتح الله کاشانی (با تفسیر منهج الصادقین)، مفسر خیر آیت الله هادی معرفت (با تفسیر التمهید فی علوم القرآن)، در این راه قدم گذاشته و برخی مانند علامه و عارف نامی و پیشوای عرفان کامل صدر المتألهین شیرازی (ملاصدرا) - نویسنده تفسیر ارزشمند مفاتیح الغیب - نتوانسته اند آن را به پایان ببرند. چنان که مخاطبان ارجمند می دانند ملاصدرای بزرگ فقط تا آیه ۶۵ سوره بقره را تفسیر کرد و عمر این جهانی او مجالی برای پایان دادن به تفسیرش نداد.

در مجموعه کتاب خدا، حتمی به کتاب‌هایی مانند فرهنگ‌های لغت عربی، قاموس قرآن و غیره نیز مراجعه شده است اما کدام مراجعه پژوهشی، برتر از تلاش فاخر و ارزشمند استاد ارجمند و علامه بزرگوار، سید محمد حسین حسینی طباطبایی (نصیب بهشت الهی باد) خواهد بود؟!

چنین است که نویسندگان مجموعه، تفسیر شریف علامه - تفسیر المیزان - را محور قرار داده‌اند... هم به خاطر تازگی دیدگاه‌ها و جامعیت منحصر در علامه که بزرگوارانی مانند شهید علامه مطهری و دیگران را محو کرد و چنان دور شمع فضیلت‌های فراوان علامه گردیدند که در فضایلش فانی شدند و از آنجا که آن بزرگوار، خود در شعله وصال الهی فانی بود، پروانه‌های حیران خود را به شعله حقیقی وصال رهنمون شد (چنان‌که در کتاب «آن مرد زیبا» منتشرشده در انتشارات امیرکبیر - نوشته‌ام).

المیزان را به ترجمه مرجع عالی‌قدر آیت‌الله‌العظمی مکارم شیرازی و منتشرشده از سوی مرکز نشر فرهنگی رجا و انتشارات امیرکبیر خواهید خواند.

در مجموعه کتاب خدا بنای بی‌نیاز کردن مخاطبان از منابع اصلی نیست... نویسندگان تلاش خواهند کرد با ایستادن بر ستون پژوهش‌های پژوهشگران ارجمند مجموعه، دست دل مخاطبان را

بگیرند و پس از چشاندن مختصری از ترجمه‌ها و تفسیرهای گوناگون، او را به خواندن اصل تفسیرها علاقه‌مندتر کنند. چنان‌که مخاطبان پس از مطالعه هر جلد از مجموعه، مشتاق به خواندن متون اصلی شوند.

کتاب‌ها براساس گوناگونی نگاه و گاهی شباهتی توأم با تفاوت انتخاب شده‌اند. به‌عنوان نمونه، تفسیر نمونه که نتیجه تلاش مجموعه‌ای از نویسندگان فاضل حوزه علمیه است و زیر نظر استاد مکارم شیرازی تدوین شده، شباهت فراوانی با تفسیر المیزان دارد اما از نظر نگاه روزآمد، ساده و شایان استفاده است. این تفسیر را انتشارات دارالکتب الاسلامیه منتشر کرده و در اختیار علاقه‌مندان علوم قرآنی گذاشته است.

در تفسیر نور نیز که به قلم و تدوین استاد حجت الاسلام والمسلمین محسن قرائتی منظم شده است نیز همین نکته را به شیوه‌ای روشن‌تر خواهید دید. ضمن اینکه خلوص استاد و تجربه دست‌کم چهار دهه تفسیر ایشان در محافل گوناگون و مواجه شدن با مردم و مشاهده و شنیدن نظرهای گوناگون نیز در تنظیم نهایی آن مؤثر بوده است.

به همین دلیل نیز با در نظر گرفتن شباهت، از هر دو تفسیر نمونه و نور در کنار تفسیر المیزان

استفاده شده است. تفسیر نور را مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن منتشر کرده است.

از سوی دیگر، در کنار مجموعه حاضر، تفسیر ادبی - عرفانی خواجه عبدالله انصاری (به تألیف و تدوین احمد میبدی) را نیز مشاهده خواهید کرد که برآمده از ذهنی خلاق، عرفانی و آشنا با فنون بلاغت و صناعات ادبی است. مطالعه این تفسیر به مخاطبان ارجمند نشان می‌دهد که صاحب تفسیر کشف الاسرار و عُدَّةُ الْاَبْرار، بیش از دیگران به ترکیب واژه‌ها و چینش آن‌ها در قرآن و تشریح خود توجه کرده است... چنان‌که پیش از این تفسیر، مناجات مشهور خواجه عبدالله برای مخاطبان شریف این مجموعه آشناست.

این کتاب به قلم نویسنده ارجمند آقای حبیب‌الله آموزگار (به تعبیر خود کتاب) نگارش شده و به وسیله انتشارات اقبال منتشر شده است.

تفسیر دیگری که مأخذ نکته‌های کتاب است، تفسیر جامع اثر ارزنده عالم اندیشمند، علامه آیت‌الله سیدابراهیم بروجرودی است که به بهانه این مجموعه، آرام آرام و در قالب کتاب‌های بعدی،

نگاه مختصر و موجز علامه را به عنوان نگاهی خاص ایشان و متناسب با عنوان «جامع» کتاب، خواهید شناخت.

این تفسیر نیز از سوی انتشارات عصر ظهور و جلیل (فراهانی) منتشر شده است. تفسیر جامع را آقایان عبدالحسین طالمی و محمد کاظم به نیا ویرایش و تصحیح کرده‌اند.

تفسیر دیگری که منبع پژوهشی مجموعه کتاب خداست، تفسیر روض الجنان و روح الجنان (باغی از باغ‌های بهشت و نسیمی از سبزه‌زاران فرادست) نوشته مفسر کبیر ابوالفتوح حسین بن علی رازی است. اجتهاد در یافتن معانی، نکته‌سنجی و همه‌سویی در تفسیر، نماد شاخص قلم ابوالفتوح رازی است. تفسیر روض الجنان و روح الجنان را نیز استادان محمد جعفر یاحقی و محمدمهدی ناصح تصحیح کرده‌اند و آستان قدس رضوی نیز ناشر اثر است.

تفسیر لاهیجی، اثر مرجع دیگری است که پژوهشگران مجموعه جستجویی در برگ‌های آن کرده‌اند. این تفسیر نیز مصداق نگاهی متفاوت است، هرچند از نگاه برخی از فضلا ممکن است در

ردیف منابع اصلی قرار نگیرد، اما متن فاخر و نگاه عمیق زنده‌یاد بهاء‌الدین محمد بن شیخ علی شریف لاهیجی، بهترین مدافع توانایی مفسر است. این تفسیر را نیز به تدوین نویسندگان مجموعه و براساس متن اصلی آن که با مقدمه و تصحیح محدث ارموی بزرگ (میرجلال‌الدین حسینی ارموی) و تدوین نهایی استاد محمدابراهیم آیتی منظم شده خواهید خواند. این تفسیر را دفتر نشر داد (علمی) منتشر کرده است.

✽

مخاطبان ارجمند اثر، در میان سطرهای ماجرای اصلی - که گفتیم در خدمت مطالعه و سیر اصلی کتاب است - آیه‌های برگزیده‌ای از قرآن را به انتخاب پژوهشگران محترم اثر خواهید خواند که لباس واژه و تدوین نهایی نویسنده را پوشیده‌اند.

مخاطبان ارجمندی که از نخستین جلد تاکنون خواننده این مجموعه‌اند، با شیوه متفاوت نگارش نویسندگان هر جلد آشنا شده‌اند. در این کتاب از مجموعه، نویسنده محترم اثر تلاش کرده در قالب روایتی خطی و براساس شیوه «کوتادنویسی»، مخاطبان را در خواندن آیه‌ها، ترجمه‌ها و تفسیرها یاری کند. آن گونه که از عنوان کتاب نیز مشخص است، ماجرای اصلی، مربوط به مهمانی ساده‌ای در

یک خانه باغ قدیمی می‌شود... مهمانی ساده‌ای که به خاطر راز آلودی شخصیت‌هایش جذاب می‌شود. بیش از این را نیز نویسنده محترم اثر، از خوانندگان خود نمی‌خواهد... اینکه مخاطبان ارجمند با اثر همراه شوند و بی غرق شدن در روایت، متن پژوهش‌های همکاران نویسنده را به نرمی و لطافت بخوانند، منت‌های کامرانی نویسنده است. البته شایان یادآوری است که نکته تأملی نویسنده در انتهای روایت، بسیار مهم است... اینکه اگر نمی‌توانیم منشأ خیر و اثری معنوی باشیم، سد راه دیگران نیز نشویم. در همه بخش‌ها، ابتدا آیه را خواهید خواند و پس از آن ترجمه هر آیه را به قلم مفسران مرجع کتاب مطالعه خواهید کرد. پس از این بخش نیز با عنوان نگاهی بهتر، وارد بخش دیدگاه‌های تفسیری خواهید شد که در این بخش، بسته به دشواری قلم و با پرهیز از دخالت بی‌حساب و کتاب در قلم نویسندگان تفسیرهای اصلی، مشاهده خواهید کرد که نویسندگان هر جلد از مجموعه، تلاش کرده‌اند متن اصلی را ساده و درخور درک مخاطبان علاقه‌مند و کم‌حوصله^(۱) امروزی کنند. در این مسیر گاهی از علائم سجاوندی و گاهی از جابه‌جایی محدود نهاد و گزاره استفاده کرده‌اند... البته در این جلد و جلد‌های دیگر، بنا را بر این گذاشته‌ایم که مخاطبان محترم از جلد‌های نخستین، با متون اصلی تفسیرهای دشوار آشنا شده‌اند و کمتر نیازمند یاری نویسندگان مجموعه‌اند.

تلاش مختصری که به فراخور وظیفه و توفیق در این مجموعه داشته‌ام، چنان درخور و شایسته نیست که به کسی یا جایی تقدیم شود اما از آنجا که در بازار خرید یوسف، پیرزنی نیز با کلافی ایستاد تا فقط در صف خریداران یوسف باشد، از خدا می‌خواهم این تلاش محدود، به خاک مقدس قدم‌های سردار شریف و پرافتخار سپاه اسلام حضرت اباعبدالله‌الحسین (سلام خدا بر او)، سرور اهل یقین، بنده صالح خدا و پشتیبان سیدالشهدا در رزم غریبانۀ کربلا، حضرت عباس (سلام خدا بر او) تقدیم شود و اگر ایشان پذیرفتند و نگاه عنایتی کردند، آن نگاه عنایت، سهم روح بلند دو مفسر بزرگ و بزرگوار قرآن، زنده‌یادان سیدالعرفا سیدعلی قاضی طباطبایی و علامه سیدمحمدحسین حسینی طباطبایی شود.

بجاست که همین‌جا، از پژوهشگران ارجمند مجموعه نیز تشکر کنیم. از خانم‌ها و آقایان: سارا بخشی، علی جهان تیغ، سیده عطیه حسینی، طاهره شکوری، رضا صفری، عطیه عطاءاللهی و زهرا نرگسی.

سیدمحمد سادات‌اخوی